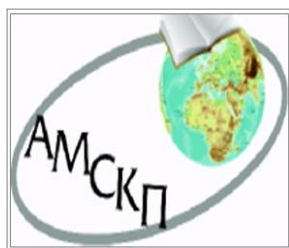

**АКАДЕМІЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
З КРЕАТИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ "ПОЛІССЯ"
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

КРЕАТИВНА ПЕДАГОГІКА № 16

Науковий журнал

Житомир — 2022/2023

Креативна педагогіка: [науковий журнал] / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки "Полісся". Житомир, 2023. Вип. 16. 141 с.

Засновник: ГО «Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки "Полісся"»; Житомирський державний університет імені Івана Франка.

Редакційна колегія:

Нінель СИДОРЧУК – доктор педагогічних наук, професор, Житомирський державний університет імені Івана Франка (Україна) (головний редактор);

Олександра ДУБАСЕНЮК – доктор педагогічних наук, професор, почесний член НАПН України, Житомирський державний університет імені Івана Франка (Україна) (заступник головного редактора);

Олександр ВОЗНЮК – доктор педагогічних наук, доцент, Житомирський державний університет імені Івана Франка (Україна) (відповідальний секретар);

Дімітріус АРГІРОПОУЛОС – доктор у галузі педагогіки, професор, Пармський університет (Італія);

Неля НИЧКАЛО – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, Національна академія педагогічних наук України, м. Київ (Україна);

Олена АНТОНОВА – доктор педагогічних наук, професор, Житомирський державний університет імені Івана Франка (Україна);

Лілія БАРАНОВСЬКА – доктор педагогічних наук, професор, Національний авіаційний університет, м. Київ (Україна);

Світлана ВІТВИЦЬКА – доктор педагогічних наук, професор, Житомирський державний університет імені Івана Франка (Україна);

Лариса ДАНИЛЬЧУК – доктор педагогічних наук, доцент, Хмельницький національний університет (Україна);

Деніс ІМБЕРТИ – доктор у галузі педагогіки, професор, Пармський університет (Італія);

Валентина КОВАЛЬЧУК – доктор педагогічних наук, доцент, Житомирський державний університет імені Івана Франка (Україна);

Галина КОЗЛАКОВА – доктор педагогічних наук, професор, ГО «Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки "Полісся"» (Україна);

Тетяна КОЧУБЕЙ – доктор педагогічних наук, професор, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (Україна);

Марек ЛУКАЧ, PhDr., доцент, Прешівський університет у м. Пряшів (Словаччина);

Сільвія ЛУКАЧОВА, доцент, Прешівський університет у м. Пряшів (Словаччина);

Ольга МІСЕЧКО – доктор педагогічних наук, професор, Львівський національний університет імені Івана Франка (Україна);

Наталія МИРОНЧУК – доктор педагогічних наук, доцент, Житомирський державний університет імені Івана Франка (Україна);

Ганна ОНКОВИЧ – доктор педагогічних наук, професор, ГО «Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки "Полісся"» (Україна);

Руслана РОМАНЮК – доктор педагогічних наук, доцент, Житомирський державний університет імені Івана Франка (Україна);

Петро САУХ – доктор філософських наук, професор, дійсний член НАПН України, Національна академія педагогічних наук України, м. Київ (Україна);

Наталія СЕЙКО – доктор педагогічних наук, професор, Житомирський державний університет імені Івана Франка (Україна);

Уяна ХОЛОД, PhDr., Університет Франтішека Палацького в Оломоуці (Чехія);

Василь ЯГУПОВ – доктор педагогічних наук, професор, Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, м. Київ (Україна).

Для науковців, педагогів, студентів, працівників соціальної сфери і культури.

Статті друкуються в редакції авторів.

Видається за рішенням Президії Академії міжнародного співробітництва з креативної педагогіки "Полісся" (протокол № 20 від 23. 11. 2023 р.); вченої ради Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 22 від 27. 12. 2023 р.).

Видання зареєстровано в Міністерстві юстиції України. Свідоцтво Серія КВ № 18274-7074ПР від 01. 11. 2011 р.

Адреса редакції: вул. Велика Бердичівська, 40, м. Житомир, Україна, 10008.

E-mail: sydorchukng@ukr.net

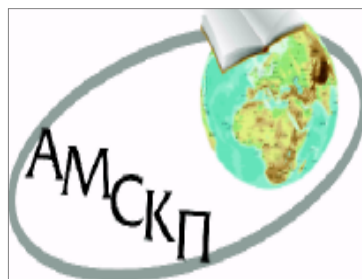
© Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки "Полісся", 2023

© Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2023

**ACADEMY OF INTERNATIONAL COOPERATION IN
CREATIVE PEDAGOGY "POLISSYA"
ZHYTOMYR IVAN FRANKO STATE UNIVERSITY**

CREATIVE PEDAGOGY № 16

Scientific journal

Zhytomyr – 2022/2023

Creative pedagogy: [Scientific Journal] / Academy of International Cooperation in Creative Pedagogy "Polissya". Zhytomyr, 2023. Vol. 16. 141 p.

Founder: Academy of International Cooperation in Creative Pedagogy "Polissya";
Zhytomyr Ivan Franko State University.

Editorial board:

Ninel SYDORCHUK – Doctor of Pedagogic Sciences, Professor, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine) (Editor-in-Chief);
Olexandra DUBASENIUK – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine) (Deputy Editor);

Olexandr VOZNYUK – Doctor of Pedagogical Sciences, Assistant Professor, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine) (Executive Secretary);

Dimitrius ARGIROPOULOS – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, University of Parma (Italy);

Nelia NYCHKALO – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, full member of NAPS of Ukraine, National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kiev (Ukraine);

Olena ANTONOVA – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine);

Lilia BARANOVSKA – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, National Aviation University, m.Kiyiv (Ukraine);

Svitlana VITVYTSKA – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine);

Larysa DANYLCHUK – Doctor of Pedagogical Sciences, Assistant Professor, Khmelnytsky National University (Ukraine);

Denis IMBERTI – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor University of Parma (Italy);

Valentyna KOVALCHUK – Doctor of Pedagogical Sciences, Assistant Professor, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine);

Galyna KOZLAKOVA – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academy of International Cooperation in Creative Pedagogy "Polissya" (Ukraine);

Tetiana KOCHUBEY – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uman Pavel Tychyna State Pedagogical University (Ukraine);

Marek LUKÁČ – PhDr., Preshivská univerzita pri metre Prjašiv (Slovakia);

Silvie Lukachová – PhDr., Preshivská univerzita pri metre Prjašiv (Slovakia);;

Olga MISECHKO – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine);

Nataliia MYRONCHUK – Doctor of Pedagogical Sciences, Assistant Professor, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine);

Ganna ONKOVICH – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academy Of International Cooperation in Creative Pedagogy "Polissya";

Ruslana ROMANIUK – Doctor of Pedagogical Sciences, Assistant Professor, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine);

Petro SAUKH – Doctor of Philosophy Sciences, Professor, Corresponding Member of the, National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kiev (Ukraine);

Nataliia SEIKO – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine);

Uliana CHLADNÁ – PhDr., Univerzita Františka Palackého v Olomouci (Czech Republic);

Vasyl YAGUPOV – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Ivan Chernyakhovsky National University of Defense of Ukraine, Kyiv (Ukraine).

For scientists, teachers, students, social workers and cultural workers.

Articles are published in the authors' edition.

Recommended for publication by the Presidium of the Academy of International Cooperation in Creative Pedagogy (Protocol № 20, 23. 11. 2023); Scientific Council of Zhytomyr Ivan Franko State University (Protocol № 22, 27. 12. 2023).

Publication is registered in the Ministry of Justice of Ukraine. Certificate: HF series, № 18274-7074PR, issued 01. 11. 2011.

Editorial address: 40, Velyka Berdychivska Str., Zhytomyr, Ukraine, 10008.

E-mail: sydorchukng@ukr.net

© Academy of International Cooperation
in Creative Pedagogy "Polissya", 2023

© Zhytomyr Ivan Franko State University, 2023

ЗМІСТ

НАУКА – ОСВІТА	9
АНТОНОВА Олена ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «АКАДЕМІЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З КРЕАТИВНОЇ ПЕДАГОГІКИ "ПОЛІССЯ"» ЯК СЕРЕДОВИЩЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА-ДОСЛІДНИКА: ІСТОРІЯ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ.....	9
ВІТВИЦЬКА Світлана ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ТА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОДИМИРА ВЕРНАДСЬКОГО У ВИЩІЙ ШКОЛІ	21
ВОЗНІЮК Олександр ТВОРЧИСТЬ ЯК ГОЛОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЛЮДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ АНАЛІЗ.....	25
ДУБАСЕНІЮК Олександра ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У НАУКОВИХ ПРАЦЯХ ЧЛЕНІВ ГО АМСКП «ПОЛІССЯ».....	36
КЛИМОВА Катерина, ДУНЄВА Олена ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОВОЛОДІННЯ МОВЛЕННЄВИМ ЕТИКЕТОМ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ ТА ІНОЗЕМНОЇ МОВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗВО.....	43
КОВАЛЬЧУК Валентина ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	48
КОЗЛАКОВА Галина СУЧАСНИЙ СТАН ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ І СУСПІЛЬСТВА: ІСТОРИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ.....	54
РУДІЮК Ольга ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	62
СИДОРЧУК Нінель АКМЕОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ОЛЕНИ ПЧІЛКИ.....	67
СИЛАДІЙ Іван, МАРИНЕЦЬ Надія ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ТА ЇХ СОЦІАЛІЗАЦІЇ У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ...77	
ШЕВЦОВА Лариса, ВАЛЕНКЕВИЧ Ольга ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	85
ШУДРЕНКО Олена, НІКІТЧЕНКО Вікторія ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ	91

ЛАСКАВО ПРОСИМО В НАУКУ	101
ДІДКО Ірина ПРАВИЛО ДОНАЛЬДА ХЕББА: НАВЧАННЯ, ОСВІТА	101
ДУБАСЕНЮК Сергій СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ФАХІВЦІВ	105
ДРОЗД Богдан НЕКОНВЕНЦІЙНА ВІЙНА ЯК КРАЙНЯ ФОРМА ВІДЧУЖЕННЯ: КОМПЕТЕНТІСНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ	108
ЄВДОКИМОВА Наталія ДО ПРОБЛЕМИ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОНЯТТЯ «СОЦІОКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ»	112
КОВАЛЬЧУК Тетяна ДІАГНОСТИКА РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ	116
КОМАРЕНКО Марія ЖІНОЧИЙ РУХ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (1900-1921 рр.): КОМПЕТЕНТІСНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ	120
МАРЧУК Анна ОСОБЛИВОСТІ ПСИХІЧНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	123
НОВІЦЬКА Вікторія, ДУБАСЕНЮК Олександра ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ МЕДІАОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ	126
ТРОЦЕНКО Андрій ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ПРОЯВУ ПСИХОПАТИЧНОГО ТИПУ ХАРАКТЕРУ	133
УМІНСЬКА Ольга АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОВІДНИХ ІДЕЙ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО ЩОДО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ (НА ДОСВІДІ ПАВЛИСЬКОЇ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ)	136

CONTENTS

SCIENCE FOR EDUCATION	9
ANTONOVA Olena PUBLIC ORGANIZATION "ACADEMY OF INTERNATIONAL COOPERATION IN CREATIVE PEDAGOGICS "POLISYA" AS AN ENVIRONMENT FOR PERSONALITY DEVELOPMENT OF A TEACHER-RESEARCHER: HISTORY, EXPERIENCE, PERSPECTIVES.....	9
VITVITSKA Svitlana PEDAGOGICAL IDEAS AND PEDAGOGICAL ACTIVITIES OF VOLODYMYR VERNADSKY IN HIGH SCHOOL	21
VOZNYUK Alexander CREATIVITY AS THE MAIN POTENTIAL OF HUMAN HEALTH: AN INTERDISCIPLINARY ANALYSIS	25
DUBASENYUK Olexandra TECHNOLOGICAL APPROACH TO THE PROFESSIONAL TRAINING OF THE FUTURE TEACHERS IN THE SCIENTIFIC WORKS OF MEMBERS OF THE PUBLIC ORGANIZATION "ACADEMY OF INTERNATIONAL COOPERATION IN CREATIVE PEDAGOGICS "POLISYA" ..	36
KLYMOVA Kateryna, DUNIEVA Olena A LINGUISTIC-CULTURAL APPROACH TO THE MASTERY OF SPEECH ETIQUETTE IN UKRAINIAN AND FOREIGN LANGUAGE CLASSES IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE INSTITUTES OF HIGHER LEARNING	43
KOVALCHUK Valentyna THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF A PROFESSIONAL EDUCATION INSTITUTION AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF THE FUTURE SPECIALIST'S PERSONALITY	48
KOZLAKOVA Galina MODERN SITUATION IN INFORMATIZATION OF EDUCATION AND SOCIETY: HISTORICAL AND PEDAGOGICAL ANALYSIS	54
RUDIUK Olha IMPLEMENTATION OF GENERAL PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE COURSE OF FOREIGN LITERATURE	62
SYDORCHUK Ninel ACMEOLOGICAL CONTEXT FOR STUDYING THE PHENOMENON OF OLENA PCHILKA	67
SILADIY Ivan, MARYNETS Nadiia ENSURING THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF TEACHERS' PROFESSIONALISM AND THEIR SOCIALIZATION IN THE GLOBAL DIMENSION OF DEMOCRATIZATION	77
SHEVTSOVA Larisa, VALENKEVYCH Olga FORMATION OF AESTHETIC COMPETENCE IN CLASSES OF THE UKRAINIAN LANGUAGE .	85
SHUDRENKO Olena, NIKITCHENKO Victoria INNOVATIVE LEARNING TECHNOLOGIES IN THE TRAINING OF MEDICAL EDUCATION APPLICANTS	91

WELCOME TO SCIENCE	101
DIDKO Iryna DONALD HEBB'S RULE: TRAINING, EDUCATION.....	101
DUBASENYUK Serhii SOCIAL AND PEDAGOGICAL PRINCIPLES OF CONTINUOUS EDUCATION OF SPECIALISTS.	105
DROZD Bogdan UNCONVENTIONAL WAR AS AN EXTREME FORM OF ALIENATION: COMPETENCE PRINCIPLES OF PROBLEM ANALYSIS	108
YEVDOKYMOVA Natalia TO THE PROBLEM OF CHARACTERIZING THE CONCEPT OF "SOCIOCULTURAL COMPETENCE OF THE PERSONALITY"	112
KOVALCHUK Tetyana DIAGNOSTICS OF THE DEVELOPMENT OF THE CREATIVE POTENTIAL OF FUTURE NURSES IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING	117
KOMARENKO Maria THE WOMEN'S MOVEMENT IN THE UKRAINIAN LAND (1900-1921): COMPETENT BASIS OF ANALYSIS OF THE PROBLEM.....	120
MARCHUK Anna PECULIARITIES OF MENTAL SELF-REGULATION IN CONDITIONS OF INFORMATIONAL UNCERTAINTY.....	123
NOVITSKA Victoria, DUBASENYUK Olexandra FOREIGN EXPERIENCE OF THE DEVELOPMENT OF MEDIA EDUCATION IN THE INSTITUTIONS OF SECONDARY AND HIGHER EDUCATION	126
TROTSENKO Andriy THE PECULIARITIES OF THE FORMATION AND MANIFESTATION OF THE PSYCHOPATHIC TYPE OF CHARACTER.....	133
UMINSKA Olga UPDATING THE V. SUKHOMLYNSKY'S MAIN VIEWS ON THE DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL SKILLS OF THE PRIMARY SCHOOL TEACHER (BASED UPON THE EXPERIENCE OF THE PAVLYSH SECONDARY SCHOOL).....	136

Нінель СИДОРЧУК,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри професійно-педагогічної,
спеціальної освіти, андрагогіки та управління,
дійсний член ГО «Академія міжнародного
співробітництва з креативної педагогіки "Полісся"»
(Житомирський державний університет Імені Івана Франка)
sydorchukng@ukr.net

АКМЕОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ОЛЕНИ ПЧІЛКИ

У статті обґрунтовано застосування акмеологічного підходу до вивчення становлення та розвитку особистості. Здійснено аналіз життя та діяльність видатної поетеси, прозаїні, драматургині, дитячої письменниці, публіцистки, редакторки та журналістки, талановитої педагогині, науковиці, активної громадської діячки, перекладачки, активної борчині за українську національну справу Олени Пчілки з опорою на базові принципи акмеологічного знання – стан, властивості, гармонія. Побудовано життєву акметраєкторію Олени Пчілки з урахуванням її багатоаспектної діяльності. Виокремлено чинники (особисті, особистісні, соціальні, освітні, виховні, технологічні тощо), що вплинули на формування феномену видатної співвітчизниці, її життєвий успіх.

Ключові слова: *Олена Пчілка, акмеологія, акмеологічний підхід, акметраєкторія.*

The article substantiates the application of the acmeological approach to the study of the formation and development of personality. An analysis of the life and activity of the outstanding poet, prose writer, playwright, children's writer, publicist, editor and journalist, talented teacher, scientist, active public figure, translator, active fighter for the Ukrainian national cause Olena Pchilka was carried out, based on the basic principles of acmeological knowledge – state, properties, harmony. The life trajectory of Olena Pchilka was built taking into account her multifaceted activities. The factors (personal, personal, social, educational, educational, technological, etc.) that influenced the formation of the phenomenon of an outstanding compatriot, her success in life are singled out.

Keywords: *Olena Pchilka, acmeology, acmeological approach, acmetrajectory.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Зміни в системі освіти є наслідком суспільно-економічних перетворень, що відбуваються в нашій країні зумовлюють нові вимоги суспільства до випускника закладу загальної середньої освіти і його соціально спрямованої діяльності. Очевидно, що виникає потреба у фахівцях, здатних досягати *високих життєвих та професійних успіхів*. Ця проблема стосується предмета акмеології освіти, основним завданням якої є педагогічний пошук шляхів розвитку потенційних можливостей для досягнення досконалості [15, с. 321-335].

Загальновідомо, що акмеологія є вченням про гармонійний та повноцінний і всебічний розвиток особистості на засадах новаторства, творчості й активності [4]. Методологічним підґрунтям використання акмеологічного знання у наукових розвідках є базові концепти *акмеологічного підходу*, ключовою ідеєю у контексті актуалізованої проблеми є об'єктивна і суб'єктивна значущість просування людини як суб'єкта своєї життєдіяльності до вершин

особистісного, професійного, духовно-морального та фізичного розвитку, її постійна спрямованість на неперервний саморозвиток і самовдосконалення [5].

Узагальнюючи висновки дослідників-акмеологів (Н. Кузьміна, А. Деркач, В. Гладкова, О. Дубасенюк, В. Огнев'юк та ін.), наголошуємо, що акмеологічну спрямованість наукового пошуку визначають за рядом ознак: комплексність вивчення та відновлення цілісності суб'єкта, який "набуває зрілості за умови дослідження його індивідних, особистісних та суб'єктно-діяльнісних характеристик в єдності з урахуванням наявних взаємозв'язків та опосередкувань" (А. Деркач, 2000); спрямованості у такий спосіб проведеного дослідження на досягнення ним (суб'єктом) вищих життєвих рівнів/циклів; використання отриманих результатів для прогнозування життєвої перспективи (досягнення життєвих "вершин/успіхів") будь-якого (відмінного від досліджуваного) суб'єкта.

Застосування окресленої наукової стратегії (яку часто називають стратегією акмеологічного спрямування особистості) відкриває, на нашу думку, нові шляхи мотивації особистості, стимулює розвиток її творчого потенціалу, сприяє виявленню й плідному використанню нею особистісних ресурсів.

За таких умов актуалізується проблема вивчення життєвої траєкторії конкретної особистості (конкретних особистостей) на засадах акмеологічного підходу, що дозволяє не тільки визначити її (особистості) життєві акме-вершини, але й: 1) окреслити умови, що вплинули на їх досягнення для організації власної акметраєкторії сучасною молодою людиною; 2) закласти підґрунтя для прогнозування іншими власних життєвих перспектив з чітким усвідомленням необхідності долання життєвих бар'єрів (*ката* – руйнування) на шляху до успіху.

Цікавим у зазначеному контексті є життя видатної поетеси, прозаїні, драматургині, дитячої письменниці, публіцистки, редакторки та журналістки, талановитої педагогині, науковиці, активної громадської діячки, перекладачки, активної борчині за українську національну справу Ольги Петрівни Косач – Олени Пчілки.

Аналіз джерельної бази з проблеми дослідження показав, що значний інтерес до життєвої траєкторії на засадах біографічного підходу Олени Пчілки, становлення її світогляду, суспільно-політичних і філософських поглядів у своїх роботах виявляли І. Астапюк, І. Головаха, Ю. Дембовська, Д. Донцов, Н. Купрата, А. Чернишов та ін. Громадську діяльність, феміністичні погляди видатної жінки досліджували О. Кучеренко, М. Шевелева та ін., творчу спадщину – О. Коваленко, О. Яблонська та ін.

Мета статті. Незважаючи на значну кількість наукових робіт, феномен Олени Пчілки на засадах акмеологічного підходу не вивчався. Тому *метою* статті є: на основі акмеаналізу життя та багатоаспектної діяльності Олени Пчілки побудувати її життєву акметраєкторію та виявити впливові чинники (особисті, особистісні, соціальні, освітні, виховні, технологічні тощо), що забезпечили її життєвий успіх.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Життєвий потенціал людини являє собою багатовимірне явище (Сидорчук Н.Г., 2019), тому вивчення життя та діяльності особистості на засадах акмеологічного підходу передбачає концентрацію уваги на інтелектуальному, духовному, соціальному, фізичному, соматичному розвитку особистості, які існують у тісному взаємозв'язку і зумовлюють загальний рівень акмеологічної самореалізації особистості [16, с. 40-69].

Підґрунтям для реалізації наукового пошуку визначимо ключове положення акмеології про прояв природних потенціалів або обдарувань людини через типові стани, властивості, гармонізацію оточуючого середовища (Кузьміна, 2014), які визначаються через її базові спеціально-наукові принцип – *стан, властивості, гармонія*.

Детальна характеристика принципів акмеологічності неодноразово розглядалася у ряді наукових праць [5; 14, с. 14-20].

Так, *стан* визначають як певну характеристику будь-якої системи-моделі, яка відображає її різні ракурси-положення-конфігурації відносно тих чи інших координатних об'єктів екстросередовища та соціуму [17; 14, с. 14-20].

Якщо стан, як сутність буття, є матеріальною характеристикою, що розкриває внутрішню сторону об'єкта, то явище у формі певних *властивостей* окреслює зовнішню сторону об'єкта, що визначає необхідність здійснення подальшого аналізу явища та сутності. Принцип *властивостей* є свого роду критерієм відповідності між цілим і частинами індивідуального з загальнозначущими соціальними результатами [20, с. 135].

Гармонія, як принцип акмеологічності, – "об'єднання різних і протилежних сутностей (частин) в єдине ціле (в цілісність), на основі закономірностей (законів і правил)", що функціонує як динамічний результат якісної розбіжності протилежностей елементів ("акме" і "кате»). Цілісність гармонії (існуючої у гармонії структури), як зазначає А. Кузнецов, обумовлюється наявністю мети гармонізації певного явища або системи – у нашому випадку покрокове просування життєвою траєкторією, потреба жити у широкому розумінні (саме життя як мета) [10].

Найбільш простим прикладом розуміння життєздатності акмепринципів є характеристика на основі акмеаналізу всім відомої хімічної речовини, яка описується формулою H_2O та має назву оксид водню. Як відомо, у природі вона існує у трьох агрегатних *станах* – твердому (лід), рідкому (вода) і газоподібному (водяна пара). Разом з тим, у кожному конкретному стані оксид водню (одна й та сама речовина) проявляє певні (специфічні) *властивості*.

У *рідкому стані* (при середніх температурах, близько 20 °С) H_2O – це всім відома вода – прозора, безбарвна рідини без запаху і смаку, що при зниженні температури перетворюється на лід, а при підвищенні температури – перетворюється на пару та ін. [19].

При низьких температурах оксид водню H_2O набуває *твердого стану* – лід – речовина із скляним блиском, крихка, безбарвна, прозора, у значних скупченнях синювата, за температури 0°С плавиться, перетворюючись у воду та ін. [12].

При високих температурах (підігрівання води або льоду) оксид водню H_2O набуває *газоподібного стану* та перетворюється у водяну пару, яка не має кольору, смаку і запаху. Окрім відомих, водяна пара характеризується менш відомими властивостями: випаровування, сублімація, конденсація та ін., а, за умови зниження температури, перетворюється на воду або лід та ін. [21].

Зазначені *стани* оксиду водню Н₂О та його *властивості* у відповідних станах у природі *гармонізуються* певними умовами (обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється певні дії) [18]) – у нашому випадку змінами температурного режиму.

Отже, основоположними принципами дослідження та визначення показників акмеологічності процесів та явищ визначаємо: 1) *стан сутності* – досягнення найвищої досконалості; 2) *властивість* – як певні характеристики самовдосконалення; 3) *гармонія* – як значуща цілісність. З позицій зафіксованих принципів й розглянемо життя та діяльність Олени Пчілки.

Як зазначалося вище, досягнення найвищої досконалості у будь-якій галузі визначаються акмепринципом *стан* [11, с. 72]. Результатом акмеаналізу за окресленим принципом є побудова акметраєкторії на основі виділення та обґрунтування конкретних вершин у житті та діяльності досліджуваної особистості (частково акметраєкторія життя та діяльності Олени Пчілки зображена на рис. 1).

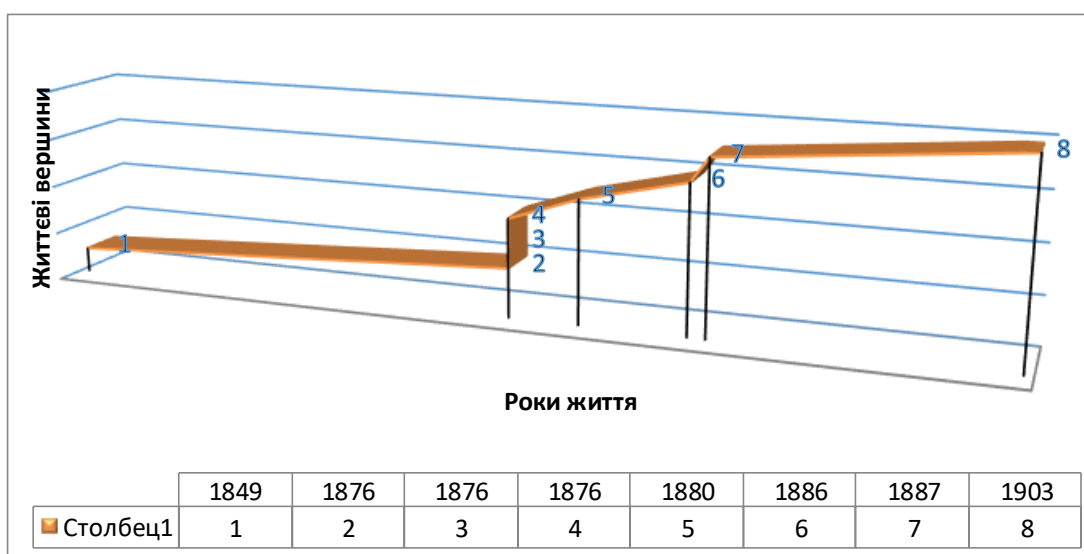

Рис. 1. Акметраєкторія життя та діяльності Олени Пчілки

Багатогранність феномену Олени Пчілки не дає можливості подати повний акмеаналіз її життя та діяльності у межах однієї статті. Покликаючись на роботи І. Астапюк, І. Головахи, Ю. Дембовської, Л. Дрофань та ін. окреслимо ряд базових вершин у житті та діяльності Олени Пчілки як письменниці та громадського діяча.

Вершина 1. Олена Петрівна Косач народилась 17 (29) червня 1849 року у місті Гадяч, Полтавській губернії у небагатій поміщицькій родині Драгоманових з добрими традиціями у ставленні до людей, до української книжки, до рідної мови.

Вершина 2. 1876 року вийшла книжка "Український народний орнамент", з якою письменниця здобула славу як перша знавчиня цього виду народного мистецтва.

Вершина 3. 1876 р. У Звягелі, на Волині, українські симпатії і творчі поривання Ольги ще більше міцніють. Волинь захопила її широкою українською стихією – гарною мовою, піснею, розкішною природою.

Вершина 4. У тому ж 1876 році у Києві виходить перший збірник українських візерунків "Украинский народный орнамент. Образцы вышивок, тканей и писанок". До цього збірника увійшов матеріал з усього Новоград-Волинського повіту, що сягнув аж до Поділля.

Вершина 5. У 1880 році на власні гроші Олена Пчілка видає "Співомовки" Степана Руданського і фактично рятує для людей творчу спадщину і пам'ять про цього талановитого, але майже забутого поета.

Вершина 6. З 1886 року виходить перша збірка поезій "Думки-мережанки".

Вершина 7. У 1887 році вперше в тогочасній Україні вийшов феміністичний альманах "Перший вінок" в співавторстві Олени Пчілки та Наталії Кобринської у Львові.

Вершина 8. 1903 року єдина з представників підросійської України попри заборони царської влади виступає українською мовою.

Вершина 9. У 1905 році Олена Пчілка в складі делегації особисто возила в Санкт-Петербург голові Комітету міністрів Російської імперії С.Ф. Вітте петицію з вимогою скасувати заборону на українські періодичні видання.

Вершина 10. 1906-1914 рр. видавниця журналу "Рідний край" з додатком "Молода Україна" (1908-1914), "Газети Гадяцького земства" (1917-1919).

Вершина 11. Ольга Петрівна стала першою жінкою-академіком. З 1925 року член-кореспондент Всеукраїнської академії наук, створеної після встановлення радянської влади. Працювала в різних наукових комісіях аж до смерті у 1930 році.

Узагальнюючи, наголошуємо, що впродовж усього життя Олена Пчілка досягала певних *акме* та неупинно просувалася траєкторією пошуку досконалості через роботу над собою, постійне шліфування ціннісних та світоглядних уявлень, культурних здобутків. За таких умов кожна вершина (*стан*) характеризується цілим комплексом *властивостей*, сформованих на базі природних задатків та у процесі життя та діяльності у соціумі. Саме властивості дозволяють суб'єкту на основі самопізнання і саморозвитку визначати джерело росту, силу розвитку, стверджуватися у власних досягненнях [3].

Так, базовими властивостями життєвого феномену Олени Пчілки називають її діяльність як сторітелерки; борчині за жіночі права; підприємщиці; менторки креативного хабу; популяризаторки українського за кордоном. Особливої уваги потребує визнання її життя та діяльності як рольової моделі та натхненниці сучасної молоді та жіноцтва.

Розкриємо суть кожної з названих властивостей, покликаючись на їх характеристику, подану на сторінці Facebook "Музей родини Косачів" [13].

1. Розвивалась у культурному проджект-менеджменті. Олена Пчілка *керувала*

літературно-громадським журналом "Рідний край", у якому, до того ж, була постійною авторкою публікацій. 16 травня 1907 року полтавська влада закрила часопис, тоді Олена Пчілка перевезла редакцію до Києва і на власні кошти утримувала її та видавала журнал до 1914 року. Вона забезпечила роботу "Рідного краю" і під час Першої світової війни, коли всю українську пресу заборонили. У 1915–1916 роках редакцію журналу знову довелося перевезти, тільки вже до Гадяча, на малу батьківщину Ольги Драгоманової. Так, завдяки їй "Рідний край" був найтривалішим журналістським проєктом на сході України на початку ХХ століття.

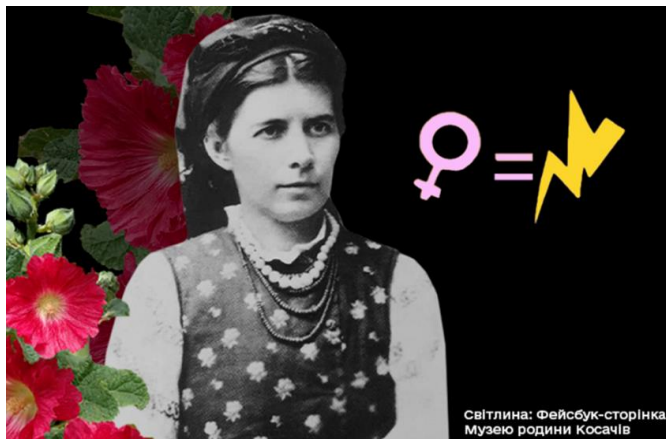

світлина: Фейсбук-сторінка Музею родини Косачів

Крім цього, з 1908 року Олена Пчілка почала видавати дитячий журнал "Молода Україна" як додаток до "Рідного краю". Вона звернулася до юних читачів: "Будемо розмовляти – розмовляти по-українському. Довго ми ждали сього. Всі діточки мають свою часопись: французи – французьку, німці – німецьку, отак і інші, тільки у нас не було своїх кубельців для українського слова. Тепер вони єсть. Просимо ж не цуратися нас, бо не подоба цуратися свого рідного слова! Воно любе, як материна ласка!" [22, с. 11-21.].

2. Просувала фем-ідеї. Олена Пчілка брала участь в українському жіночому русі та разом із Наталією Кобринською 1887 року *видала* альманах "Перший вінок", де були надруковані тексти лише жіночого авторства. Іван Франко назвав цей збірник одним із найкращих видань того десятиліття.

А на сторінках журналу "Рідний край", яким керувала Олена Пчілка, *висвітлювали* роботу жіночих організацій, можливості, які вони пропонували, та зарубіжний досвід фем-руху. У 1907 році опублікували звернення Ольги Косач про політичні та громадські права українських панянок, до якого авторка зібрала 20 тисяч підписів [6].

3. Зналася на соцвідповідальності. Олена Пчілка *займалася меценатством*: перераховувала гроші на освітні й культурні потреби, створювала українські книгозбірні, підтримувала друкарство. Наприклад, фінансувала часопис Михайла Павлика й Івана Франка "Громадський голос", за власні кошти видавала "Співомовки" Степана Руданського та "Газету Гадяцького земства". Крім того, Олена Пчілка допомагала збирати гроші на створення музею на козацьких могилах під Берестечком і побудову храму.

Аби привернути увагу до цього питання, у журналі "Рідний край" вона надрукувала статтю Кліма Поліщука "Український музей на козацьких могилах під Берестечком" зі своїм коментарем до неї [1, с. 140-144].

4. Доводила, що наука – жіноча справа. З 1921 року й до останніх днів життя Олена Пчілка *працювала* у Всеукраїнській академії наук. Вона була членкинею кількох комісій: літературно-історичної, етнографічної, громадських течій і заходознавства. Як етнографиня написала мистецько-критичну працю "Українське селянське малювання на стінах" і розвідку "Українські народні легенди останнього часу" про символіку

придорожніх хрестів і обряд їх пошанування. Олена Пчілка також **збирала й опрацьовувала** фольклорні матеріали: українські народні пісні, приказки, загадки, примовляння, прикмети і звичаї, народні думи й легенди, колядки та щедрівки. Її записи народних мелодій увійшли до збірників Миколи Лисенка та Климента Квітки, етнографічні – до збірників Володимира Антоновича, Михайла Драгоманова, Павла Житецького та Михайла Комарова, а мовний матеріал став частиною "Словника української мови", над яким Ольга Драгоманова-Косач працювала разом із Михайлом Старицьким. За останні роки своєї роботи вона надрукувала спогади про діячів української культури, зокрема про свого брата Михайла Драгоманова, та автобіографію [8, с. 103-109].

5. Популяризувала українське у світі. Довгий час Олена Пчілка **збирала** зразки вишивки, аналізувала їх, а згодом, у 1876 році, втілила свої напрацювання в роботі "Український народний орнамент". Цю працю оцінили не лише вітчизняні науковці, але й західноєвропейські. Так, у Парижі французькі професори Луї Леже й Альфред Рамбо навіть читали її в Академії образотворчого мистецтва. Пізніше, у 1879-му Ольга Драгоманова-Косач створила збірник орнаментів "Українські взори", який 1900 року показали на Всесвітній виставці в Парижі [2, с. 54-56.].

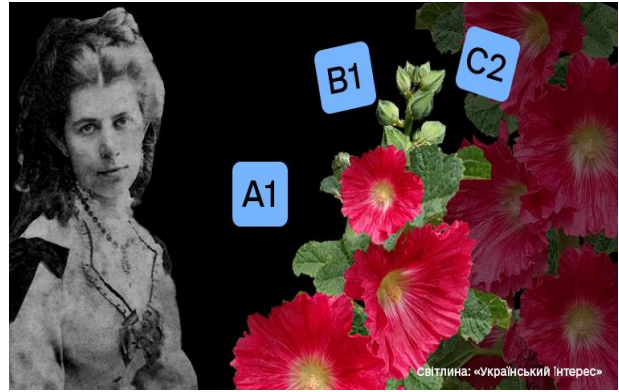
6. Менторила креативний хаб для молоді. З 1889 року почав працювати гурток "Література" або "Плеяда молодих українських літераторів", який очолили Олена Пчілка, Микола Лисенко й Михайло Старицький. Це була новітня школа для молоді, що допомагала реалізуватися юним письменникам, артистам, художникам. Плеядівців цікавили й соціально-політичні питання, як-от впровадження української мови у школах – такі "вольності» російська імперія не дозволяла, тому 1905 року діяльність гуртка заборонили за "неблагонадійність" [9, с. 33-53].

7. Потужно піарила Шевченка. Олена Пчілка чимало зробила для популяризації особистості та творчості Тараса Шевченка: розповідала про нього не лише в "Рідному краї", але й у журналі "Зоря", який видавали в Австро-Угорській імперії, організовувала заходи вшанування пам'яті поета, написала історико-літературне дослідження "Український національний скарб". А ще Олена Пчілка **брала участь** у засіданнях Об'єднаного комітету зі спорудження пам'ятника Т. Г. Шевченку в Києві, зокрема займалася питаннями розробки проєкту й розташування пам'ятки [6].

8. Знала німецьку та французьку на рівні C1-C2. Олена Пчілка *навчалася* в Київському зразковому пансіоні шляхетних дівчат пані Нельговської – тут вона й опанувала французьку та німецьку мови. Одного разу вчитель німецької запропонував випускницям написати гумористичний твір. Оповідання Ольги про пригоди капелюшка юної панночки Гаркушевської йому настільки сподобалося, що учитель надрукував його в німецькому журналі "Für die Jugend" під назвою "Die Memuaren eines Huttes". А вже в дорослому віці Олена Пчілка перекладала твори Йоганна Гете та Віктора Гюго [8, с. 103-109].

9. Захищала українську на державному рівні. У 1904 році, після святкування 35-річчя літературної діяльності Івана Нечуя-Левицького, Олена Пчілка разом з іншими

учасниками підписала резолюцію, у якій зазначили, що через заборону української мови не лише українська інтелігенція не може висловлювати свої думки, а й увесь народ не має засобу пізнавати світ рідною мовою. Рік потому Ольга Драгоманова-Косач у складі української делегації на зустрічі в Санкт-Петербурзі з головою ради міністрів Сергієм Вітте *вимагала* зняти заборону українського друку та шкільництва. Про ставлення до російської

мови Олена Пчілка *пише* в автобіографічних нотатках: "*М. Драгоманов писав до батьків (до самої смерті) російською мовою. Так було прийнято. Такий звичай (з юнацьких років) утворився й зостався на цілий вік. Все тая московська "полуда" тримала. Таки міцна була вона, держачи з малку і до кінця віку"* [7]. Це своєрідний *role model* для сучасників.

Збалансованість характеристик *стану* та *властивостей* активістки-змінотвориці Олени Пчілки утворює певну внутрішню збалансованість, досконалу цілісність, визначає ступінь самовідношення, відношення до світу або *гармонію* [10].

Гармонія життєвого потенціалу Олени Пчілки виявляється в поєднанні видатною землячкою у своєму житті та діяльності різнобічних інтересів, усвідомленні нею саморозвитку як особистісного чинника впливу на людину, певної "таємниці" духовного життя, найвищої соціальної цінності особистісного розвитку, за умов якого й здійснюється саморозвиток.

Результатом акмеаналізу життя та діяльності Олени Пчілки на засадах акмепринципів стало виділення ряду *умов*, що вплинули на її становлення як всесвітньовідомої особистості. Серед них варто назвати: батьківську родину Драгоманових з добрими традиціями у ставленні до людей, до української книжки, до рідної мови; безперечне товаришування з рідним братом Михайлом Драгомановим протягом всього життя; навчання у Київському "Зразковому пансіоні шляхетних дівичь"; одруження з непересічною людиною – Петром Косачем – українським правником, громадським діячем, освітянином, дійсним статським радником, меценатом, членом "Старої громади".

Важливо наголосити, що в Україні музейні установи (Музей родини Косачів (Звягель), Літературно-меморіальний музей Лесі Українки (Звягель) та ін.) активно, на високому науковому рівні досліджують і презентують внесок Олени Пчілки, визначної ролі родини Косачів-Драгоманових для національного відродження українського народу, розбудови національного контексту нашої держави.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Узагальнюючи викладені результати, зазначимо, що одним із аспектів акмеаналізу є виявлення шляху просування особистості траєкторією саморозвитку, самовдосконалення в умовах цілеспрямованого, суб'єктності в управлінні власною поведінкою, творчим, духовним, професійним розвитком. Разом з тим, акмеологічний контекст дослідження дозволяє здійснювати інструментальне вивчення власного потенціалу, власного життя та діяльності, прогнозування траєкторії життєвого успіху як запоруку побудови перспективи майбутнього.

Перспективи подальших розвідок полягають у деталізації вивчення життєвої траєкторії Олени Пчілки на засадах акмеологічного підходу (особисті, особистісні, соціальні, освітні, виховні, технологічні тощо), побудові за кожною властивістю окремої акметраєкторії та здійсненні їх порівняльного аналізу, спрямованості особистого та професійного у житті людини.

Список використаних джерел та літератури

1. Аврахов Г. Олена Пчілка: барви особистості і феномен духу. *Дзвін*. 1993. № 10-12. С. 140-144.
2. Аврахов Г. Олена Пчілка – людина, що мала виняткове відчуття потреб нації. *Дивослово*. 1999. № 12. С. 54-56.
3. Антонов В.М. Гендерно-статеві акмеологія: монографія. Одеса: КУПРИЕНКО СВ, 2016. 216 с.
4. Гладкова В.М., Пожарський С.Д. Основи акмеології: підручник. Львів: Новий світ-2000, 2007. 320 с.
5. Гладкова В.М., Пожарський С.Д. Акмеологія і катабологія: теоретичні аспекти. *Проблеми освіти: зб. наук. праць*. Житомир-Київ, 2015. Вип. 84. С. 97-102.
6. Дрофань Л. Березиня. Київ: Молодь, 2004. 206 с.
7. Дрофань Л. "І правду й боротьбу благословити" (Олена Пчілка в сучасному прочитанні). *МІСТ: Мистецтво, історія, сучасність, теорія*. 2010. Вип. 7. С. 200-223. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mist_2010_7_52 (Дата перегляду: 21.01.2023).
8. Іскорко-Гнатенко В. Маловідома сторінка біографії Олени Пчілки (перший київський період). *Слово і Час*. 2016. № 9. С. 103-109.
9. Іскорко-Гнатенко В. Сторінками київського життя Олени Пчілки (до 170-річчя від дня народження). *Слово і Час*. 2019. №7. С. 33-53.
10. Кузнецов А. Гармонія – це баланс (рівновага) чи цілісність (єдність протилежного заради одного)? *ШколаВедаврата*. URL: <https://uk-ua.vedavrat.org/Jyotish/12149/harmony-balance-equilibrium-or-integrity-consistency-unity-opposite-for-one>. (Дата перегляду: 22.01.2023).
11. Кучинська Л. Ф. Рекреологічні засади збереження професійного здоров'я педагогічних працівників у системі методичної роботи закладів дошкільної освіти: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Житомир. держ. ун-т імені Івана Франка. Житомир, 2021. 279 с.

12. Лід. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%96%D0%B4>. (Дата перегляду: 18.02.2023).
13. Музей родини Косачів. URL: <https://www.facebook.com/gammafamily25> (Дата перегляду: 12.12.2022).
14. Сидорчук Н.Г. Акмеологічний підхід як ключовий принцип розвитку особистості *Неперервна освіта: акмеологічні студії (Педагогічні науки. Психологічні науки)*: наук. журнал / за заг. ред. Гладкової В.М. К : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. №1. 120 с. С. 14-20.
15. Сидорчук Н.Г. Розвиток акмеологічної науки як одна із умов підвищення якості освіти. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики*: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 321-335.
16. Сидорчук Н.Г. Євроінтеграційний контекст професіографічного аналізу поняття "професійний потенціал". *Професіографічний підхід у системі вищої освіти*: монографія / кол. авт.; за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во Євенок О.О., 2019. 328 с. С. 40-69.
17. Стан. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD>. (Дата перегляду 02.01. 2023).
18. Умова – тлумачення. Горох. URL: <https://goroh.pp.ua/%D1%82%D0%BB%D1%83%D0%BC%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F/%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0>. (Дата перегляду: 20.02.2023).
19. Фізичні та хімічні властивості води. *Ecosoft*. URL: <https://ecosoft.ua/ua/blog/fizicheskie-i-khimicheskie-svoystva-vody/>. (Дата перегляду: 18.02.2023).
20. Філософський словник / за ред. В.І. Шинкарука. 2-ге вид., переробл. і доп. К.: Голов. ред. УРЕ, 1986. 800 с.
21. Характеристика води як речовини. *Geograf*. URL: <http://www.geograf.com.ua/zagalna-gidrologiya/3244-kharakteristika-vodi-yak-rechovini>. (Дата перегляду: 18.02.2023).
22. Щукіна І. Сторінками журналу Олени Пчілки "Молода Україна". *Олена Пчілка і Гадяч*: наук. збірн. Київ: ТОВ "Видавництво Аратта", 2010. С. 11-21.